

זרים בישראל – נתונים ומדיניות

תומר מוסקוביץ

מדינת ישראל הוקמה כדי להיות מדינה יהודית. המשמעויות הנובעות ממונח זה רבות, וחלקן שנויות במחלוקת, אך ברור שרכיב חיוני בזהותה של מדינת ישראל כמדינה יהודית הוא שרוב משמעותי של תושבי המדינה ואזרחיה יהיו יהודים.¹

במקביל, מדינת ישראל מכירה בזכויות הפרט של כלל אזרחיה ותושביה, ובכללן גם הזכות להקים משפחה עם מי שאינם זכאים לגור בארץ מכוח חוק השבות. בנוסף, חפצה המדינה לאפשר לאזרחיה רמת חיים ורווחה גבוהות ולאפשר שירותי סיעוד, בניין, חקלאות ועוד, ולשם כך יש צורך בעובדים זרים רבים. השיקול הכלכלי תומך גם בקיום תירות חוץ נרחבת וביצירת תנאים נוחים לאזרחים זרים המבקשים לבקר בארץ, וזאת אף במחיר של הישארות חלקם בארץ שלא כחוק, בתום תוקפה של אשרת הביקור הזמנית הניתנת להם.

לבד משתי מערכות שיקולים אלו: זכויות הפרט והשיקול הרווחתי כלכלי, ישנו היבט נוסף: מדינת ישראל מייצגת את העם היהודי, שסבל רבות מרדיפות, וככזו, היא רואה חשיבות וחובה מוסרית להוות מקלט זמני לפליטים.² וזאת, בתנאי שמדובר במי שבאמת נרדף במדינת תושבותו בשל מוצאו, עמדותיו הפוליטיות וכדומה, כהגדרת פליט באמנת הפליטים.

למערך שיקולים זה יש להוסיף את 'סעיף הנכד' בחוק השבות, המקנה את הזכויות הניתנות ליהודי לפי חוק השבות גם לבן זוגו, בנו או נכדו של יהודי. סעיף הנכד חל בין אם היהודי שמכוחו מוקנות הזכויות עודנו בחיים ובין אם נפטר, בין אם

1. על היחס לבני המיעוטים במדינת ישראל, ראה להלן פרק יד.

2. על כך, ראה להלן פרק טו.

הוא בארץ ובין אם לא. מאחר שנכדים לא מעטים של יהודים עולים לארץ מכוח חוק השבות ביחד עם ילדיהם הקטינים, הרי שהחוק מקנה זכויות מסוימות לא רק לנכדיהם של יהודים אלא גם לניניהם.

להשלמת המורכבות יש לציין כי שאלת 'מיהו יהודי' אינה מוסדרת בחוק, למעט ההגדרה המעט טאוטולוגית, הקובעת שיהודי הוא מי שנולד לאם יהודייה. גם שאלת הגיור, המאפשר לפי ההלכה ולפי החוק להצטרף לעם היהודי, אינה מוסדרת בחוק במלואה: מהו גיור? מי רשאי לגייר, ואת מי? ועוד.

נמצא שהמדינה היהודית מתמודדת עם הצורך לשמור על רוב יהודי ברור ומוצק ועם זאת לקלוט בני משפחה של יהודים; לקבוע מיהו יהודי ומהו גיור מוכר לצרכי חוק השבות; להסדיר את התנאים לקיומן של משפחות מעורבות; להתמודד עם הצורך וההשלכות של העסקת עובדים זרים, עם מסתננים ועם תיירים שאינם עוזבים את הארץ במועד; ולקיים מערך בדיקה יעיל והוגן של בקשות למקלט מדיני.³

נעמוד מעט על הנתונים ומשמעותם בכל אחד מנושאים אלה.

א. חוק השבות

חוק השבות נחקק בשנת תש"י (1950), ואף שאינו מוגדר כ'חוק יסודי',⁴ ברור שהוא אחד החוקים החשובים והיסודיים ביותר בספר החוקים של מדינת ישראל. בתחילה קבע החוק שכל יהודי זכאי לעלות ארצה, אך לא קבע מיהו יהודי. בתחילת שנת 1970, קבע בית המשפט העליון כי גם ילדיו של יהודי מאישה גויה נחשבים כיהודים לצורך חוק השבות.⁵ בעקבות זאת, תוקן החוק ונוספו לו שני סעיפים: סעיף 4א וסעיף 4ב.

3. הרוב היהודי במדינת ישראל הולך וקטן, מלמעלה מ-80% בשנת 1980 לפחות מ-74% כיום. אחוז הגויים מתייחס לאזרחים בלבד ואינו כולל אנשים השוהים בארץ גם תקופות ארוכות אך אינם אזרחים ישראלים או תושבים, ובין היתר: תיירים, מסתננים, עובדים זרים חוקיים ולא חוקיים, מבקשי מקלט ועוד. נכון לסוף שנת 2022, שהו בישראל כמאתיים אלף זרים, כחוק ושלא כחוק, מלבד תיירים השוהים בארץ כחוק.

4. על פי הדין הנהוג במדינת ישראל בעת כתיבת שורות אלו (אלול תשפ"ג), חוק יסוד הוא חוק שהמילים 'חוק יסודי' מהוות חלק משמו, ושנת חקיקתו אינה מצוינת בו.

5. בג"ץ 68/58 "בנימין שליט נגד שר הפנים", פ"ד כ"ג (2), 477.

סעיף 4א' קובע:

הזכויות של יהודי לפי חוק זה והזכויות של עולה לפי חוק האזרחות, תשי"ב-1952, וכן הזכויות של עולה לפי כל חיקוק אחר, מוקנות גם לילד ולנכד של יהודי, לבן זוג של יהודי ולבן זוג של ילד ושל נכד של יהודי; להוציא אדם שהיה יהודי והמיר דתו מרצון...

סעיף 4ב קובע:

לענין חוק זה, "יהודי" - מי שנולד לאם יהודיה או שנתגייר, והוא אינו בן דת אחרת.

הנה כי כן, הזכויות לפי חוק השבות, שעיקרן הזכות לעלות לארץ ולהפוך מיד עם העלייה לאזרח מדינת ישראל, נתונות לא רק ליהודים אלא גם לבני משפחותיהם עד נכדיהם. יודגש כי הזכות נתונה לבן זוג, בן ונכד של יהודי, בין אם היהודי מכוחו נתונות הזכויות חי ובין אם נפטר לבית עולמו; בין אם הוא עלה ארצה עם משפחתו או בלעדיה ובין אם לאו. יצוין כי כאשר עולה לארץ נכד של יהודי ביחד עם צאצאיו הקטינים (נינים של יהודי), גם הנינים מורשים להיכנס לארץ, אלא שאינם הופכים לאזרחי המדינה, אלא לתושבים בלבד. את האזרחות יקבלו לאחר מספר שנים.⁷ יהיו הסיבות לתיקון חוק השבות אשר יהיו, ברור היה למחוקקים שרוב רובם של העולים מכוחו יהיו יהודים, ורק המיעוט יהיו בני משפחה של יהודים שבעצמם אינם יהודים. ואכן, בשנים הראשונות שלאחר התיקון, היו רוב-רובם של העולים זכאים מכוח יהדותם, ורק מיעוטם זכאים מכוח קשר משפחתי עם יהודי. בכל הקשור לעלייה מארצות המערב, זה המצב גם היום. כך לדוגמה, כ-95% מהעולים מארצות הברית בשש השנים שלפני שנת 2022 הם יהודים, ורק כ-5% הם זכאים מכוח קרבת משפחה ליהודים. עם זאת, תמונת העלייה ממדינות חבר העמים לשעבר, שונה לחלוטין. חלקם של העולים ממדינות אלה שאינם יהודים וזכאותם נקבעה מכוח "סעיף הנכד" הוא כשני שלישים, ואף למעלה מזאת. כדי להדגים את היקף התופעה יצוין כי בתוך שנה מפרוץ המלחמה בין רוסיה לאוקראינה

6. בשיח הציבורי בישראל, מכונה סעיף זה 'סעיף הנכד', אף שהוא עוסק גם בקרובי משפחה נוספים.

7. דיון בסיבות לתיקון חוק השבות ובשיקולים שהועלו במהלך הדיון, ראו במאמרו של נתנאל פירש: 'הסיפור שטרם סופר על חוק השבות', השילוח 26 (תשרי תשפ"ב), עמ' 87.

(נכון לפברואר 2022), עלו לארץ והתאזרחו בה לא פחות מ-50,000 גויים. מטבע הדברים ומכיוון שמספר הצאצאים עולה בכל דור, חלקם של הגויים מתוך כלל הזכאים לעלות ארצה מכוח חוק השבות הולך ועולה.

תיקון חוק השבות בשנת 1970 היה מעין 'עסקת חבילה': מחד גיסא, הורחבה הזכות לעלות ארצה גם לבני משפחה של יהודים, אף כשהם עצמם אינם יהודים; ומאידך גיסא, נקבע כי יהודי הוא רק מי שנולד לאם יהודייה או שהתגייר ואינו בן דת אחרת, וזאת בניגוד לפסק דין שליט.⁸ למעשה, בשל היעדרו של חוק המסדיר את נושא הגיור, הוכרו במהלך השנים על ידי בג"ץ גם גיורים שאינם אורתודוקסים, הנעשים בחו"ל או בארץ, כמקנים זכאות לפי חוק השבות.⁹ סביר מאוד להניח שללא שינוי חוק השבות, יוביל דווקא החוק המזוהה ביותר עם יהדותה של המדינה, להתאזרחותם של עשרות ומאות אלפי גויים, ולפחות כאלו שאינם יהודים לפי ההלכה האורתודוקסית.¹⁰

ב. איחוד משפחות

כמדינה דמוקרטית, מכירה המדינה בזכותו של כל אזרח להקים משפחה עם מי שיחפוץ, בין אם לאותו אדם יש זכות מכוח עצמו לגור בישראל ובין אם לא. עם זאת, מחובתה של המדינה לוודא שאכן מדובר בקשר אמיתי ולא בניסיון לקבל אשרת שהייה בארץ מטעמים כוזבים. לכן דורשת המדינה כי מי שמבקש אשרת שהייה בישראל מכוח היותו בן זוג של ישראלי, יעבור הליך מדורג בן מספר שנים.¹¹

8. לעיל הערה 5.

9. בהתאם לפסיקת בג"ץ, רשות האוכלוסין וההגירה רושמת כיהודי ומעניקה אשרות מכוח חוק השבות גם למי שהתגייר בחו"ל בגיור רפורמי או קונסרבטיבי. אשר לגיור רפורמי או קונסרבטיבי בארץ, הרי שהרשות מכירה בו רק באדם שלפני הגיור היה אזרח, או לפחות תושב קבע.

10. תיקונים אפשריים לחוק השבות: קביעה שגיור על פי החוק הוא רק גיור המוכר על ידי כל הזרמים ביהדות; ביטול הזכות לנכד ושאר בני משפחה שאינם יהודים בעצמם; קביעה שהזכות לבן ונכד של יהודים תעמוד להם רק אם היהודי שמכוחו ניתנה להם הזכות עלה גם הוא לארץ, איתם או לפניהם. ברור כי כל שינוי בחוק השבות יהיה כרוך בדיון ובמחלוקת עמוקה עם קבוצות שונות בעם ישראל, בארץ ובתפוצות.

11. כאשר הקשר בין הישראלי לזר הוא קשר של נישואין, והישראלי הוא אזרח, ההליך המדורג נמשך ארבע שנים. אם הישראלי עצמו הוא במעמד של תושב קבע, ההליך נמשך חמש

כמובן, אם ישראלי מבקש להקים משפחה עם מי שאינו ישראלי אך זכאי לעלייה מכוח חוק השבות, אין צורך בהליך של איחוד משפחות.

חשוב להדגיש כי אם בן הזוג המבקש להתאחד עם בן זוגו בארץ הוא תושב הרשות הפלסטינית או אחת מארבע מדינות אויב, החוק מגביל משמעותית את יכולתו לקבל אזרחות מכוח איחוד משפחות.

בשנת 2022 בלבד הוגשו 5,488 בקשות לאיחוד משפחות בישראל.¹² ברור שהמבקש אינו נדרש להתגייר (יצוין כי חלק מהישראלים המבקשים איחוד משפחות, אף הם אינם יהודים). ממילא, מסלול איחוד המשפחות תורם אף הוא לירידת הרוב היהודי במדינת ישראל.¹³

ג. מבקשי מקלט

מדינת ישראל חתומה על אמנת הפליטים של האו"ם, המחייבת בדיקת בקשות להכרה כפליטים המוגשות בישראל.¹⁴ הגדרת פליט לפי האמנה היא: "אדם הנמצא מחוץ למדינת אזרחותו ואינו יכול לשוב אליה עקב פחד מרדיפה והיעדר יכולת מדינת אזרחותו להגן עליו לאור אחד מהיסודות הבאים: גזע, דת, לאום, השתייכות לקיבוץ חברתי, הבעת דעה פוליטית."¹⁵ הקביעה שמבקש המקלט

ורבע שנים. אם הקשר בין הישראלי לזר אינו קשר של נישואים אלא קשר המכונה 'ידועים בציבור', ההליך נמשך שבע שנים. בהתאם לפסיקת בג"ץ, ההליך המדורג חל באופן זהה גם על בני זוג מאותו המין.

12. פירוט של ארצות המוצא של המבקשים ומידע נוסף בעניין, ניתן למצוא בדו"ח סיכום הפעילות לשנת 2022 שפרסמה הרשות, ועומד לעיון הציבור באתר האינטרנט שלה, בכתובת: https://www.gov.il/he/departments/publications/reports/summary_2022_report

13. כאמור, רשות האוכלוסין וההגירה בודקת מכוח תפקידה את כנותו של הקשר הזוגי כדי לוודא שאכן מדובר בקשר כן, ולא בניסיון לרכוש מעמד בישראל שלא כדין. ראוי שהרשות תחזק ותשפר את מנגנון הבדיקות לצורך איחוד משפחות.

14. אודות מידת מחויבותה של מדינת ישראל לאמנה, ראה להלן פרק טז אות ד. כאמור שם, נראה שדה פקטו, מדינת ישראל מתייחסת לאמנה זו כמחייבת.

15. יושם אל לב כי בריחה ממלחמה במדינת המוצא אינה מהווה עילת פליטות (למרות המשמעות המיידית של המילה פליט בשפה העברית). עם זאת, מקובל במשפט הבינלאומי כי כל עוד שורר בכל מדינת האזרחות של מבקש המקלט מצב מלחמה, לא יוחזר מבקש המקלט למדינתו בכפייה, אך גם לא יוכר כפליט. לכן, לדוגמה, מדינת ישראל אינה מחזירה

אכן עומד בהגדרת פליט באמנת הפליטים, נעשית בידי יחידת הטיפול במבקשי מקלט, שהיא חלק מרשות האוכלוסין וההגירה. בסוף שנת 2022 שהו בישראל כ-25,000 מבקשי מקלט שבקשתם טרם הוכרעה - חלקם מסתננים מאפריקה וחלקם תיירים ממדינות שונות שנכנסו כדין לישראל באמצעות אשרת תייר, ובעת שהייתם בישראל הגישו בקשת מקלט. בשנת 2022 לבדה הוגשו 3,932 בקשות מקלט.¹⁶ הרוב המכריע של בקשות המקלט נדחה, שכן רוב המבקשים אינם עונים להגדרת פליטים, אך במשך הזמן שבין זמן קצר לאחר הגשת הבקשה ועד להכרעה בה, מותר למגיש הבקשה לעבוד. מאחר שבמקרים רבים נמשך הליך בירור הבקשה זמן רב, ולפעמים אף מספר שנים,¹⁷ קיים תמריץ חזק מאוד להגיע ארצה, להגיש בקשת מקלט ולעבוד תקופה משמעותית, בשכר העולה משמעותית על השכר במדינת המוצא.

נראה כי הגשת בקשות מקלט כתמריץ לשהייה ארוכה בישראל היא אחד האיומים המשמעותיים ביותר על הרוב היהודי במדינת ישראל.¹⁸ אחת הדרכים להתמודד

בכפייה נתינים אוקראינים הנמצאים בתחומה, גם אם נכנסו לארץ לפני פרוץ מלחמת רוסיה-אוקראינה. חשוב לציין שאין מניעה חוקית בדין הבינלאומי להחזיר פליט אל מדינה שלישית שממנה הגיע לישראל, כל עוד הוא לא ייצא בה בסכנת חיים. כך לדוגמה, כל המגיעים מאוקראינה לישראל מאז פרוץ המלחמה, אינם מגיעים ישירות מאוקראינה אלא בדרך כלל מאחת מהמדינות העוטפות אותה, ובהן הם יכולים לשהות ללא סכנת חיים.

16. פירוט על בקשות המקלט, ארצות המוצא של המבקשים ועוד, ניתן למצוא בדוח לסיכום הפעילות של הרשות (לעיל הערה 12) הערת שוליים 9.

17. הסיבות למשך הזמן הארוך עד להכרעה בבקשה שונות ומגוונות, ממחסור חריף בכוח אדם ועד לאי שיתוף פעולה ומשיכת זמן מצד מבקשי המקלט ופרקליטיהם.

18. ההמלצה הראשונית להתמודד עם מבקשי המקלט, היא לקצר ככל האפשר את משך הליך בדיקת הבקשה, בין באמצעות הגדלה משמעותית של החוקרים הבוחנים את הבקשה ובין באמצעות ייעול הליך. עם זאת, נראה כי כל עוד תינתן למבקשי המקלט אפשרות מעשית לעבוד בישראל עד להכרעה בבקשתם, לא ייעלם התמריץ החזק להגיש בקשות לא מוצדקות. כדי לשלול את הזכות לעבוד בישראל, על המדינה לאפשר קיום בכבוד למבקש המקלט. על כן, הצעה שמומלץ לבחון היא אירוח מגישי בקשת מקלט במתקן משמורת שבו יזכו למגורים וככלכלה ברמה סבירה, אך לא יורשו לעזוב אותו כדי לעבוד. אמנם ניסיון לפעול כך בעבר כלפי המסתננים מאפריקה נפסל על ידי בג"ץ, אך יש לזכור כי מסיבות שונות ישראל לא מחזירה פליטים בכפייה לאריתריאה ולסודן (ארצות מוצאם של רוב המסתננים מאפריקה). לכן סבר בג"ץ שאין טעם בהחזקתם במשמורת. המצב שונה לחלוטין במבקשי מקלט ממדינות אחרות (וישנם מבקשים מעשרות מדינות), שאליהן אין מניעה להחזיר את מבקש המקלט בכפייה מיד עם דחיית בקשתו. אמנם הצעה זו כרוכה בעלות כספית שאינה

עם איום זה היא בחינת הבקשה להגיע לישראל עוד לפני עליית המבקש למטוס. בעולם ביקורת הגבולות המסורתית, מחולקות המדינות לשתי קבוצות: מדינות שעל אזרחיהן לבקש ויזה לפני הגעה לישראל, ומדינות הפטורות מויזה. ככל שנדרשת ויזה, מקיימות נציגויות ישראל בחו"ל בדיקה של המבקש ומסננות מקרים שבהם מתעורר חשד לשהייה שלא כדין בארץ. אזרחי מדינות הפטורות מויזה רשאים להגיע לישראל ולהתייצב בפני בקר גבול. אמנם לבקר הגבול קיימת סמכות מלאה לסרב לכניסת האזרח הזר לישראל, ואם עשה כן יוחזר האזרח הזר לאלתר למדינה שממנה הגיע. עם זאת, הזמן הקצר העומד לרשות בקר הגבול אינו מאפשר בדיקה מעמיקה. לכן עוברות רוב מדינות המערב, ובכללן ישראל, למגנון של הגשת בקשה לכניסה לישראל מראש וכן קבלת מידע מוקדם מחברות התעופה עוד לפני העלייה למטוס, וזאת גם כאשר מדובר באזרחי מדינות הפטורים מקבלת אשרה.

ד. עובדים זרים

כמו כמעט בכל מדינות המערב, גם במדינת ישראל קיים מחסור בכוח אדם לביצוע עבודות פשוטות, ואחת הדרכים להתמודד עם המחסור היא הבאת עובדים זרים לעבודה בארץ. העסקת עובדים זרים בארץ התרחבה מאז שנות התשעים, וסופה אינו נראה באופק. העובדה שאחוז האבטלה בישראל נמוך מאוד מלמדת כי נוכחותם של העובדים הזרים בארץ חיונית, ועזיבתם לא תביא ישראלים להחליפם. עם זאת, גם אם לא ניתן להחליף עובדים זרים בעובדים ישראלים, פעמים רבות ניתן להחליפם בטכנולוגיות חדשניות.

בישראל מותרת העסקתם של עובדים זרים בענפי הסיעוד, הבנייה, חקלאות ותעשייה, וכן מותרת העסקתם של עובדים מומחים בכל ענפי המשק.¹⁹ כדי

מבוטלת, אך הדעת נותנת כי מאחר שהסיבה להגעת רוב ככל מבקשי המקלט ארצה היא כדי לעבוד ולא כדי להינצל מסכנת חיים, הרי שאם תימנע מהם הזכות החוקית לעבוד, מספר המגיעים ארצה יקטן בצורה משמעותית, וממילא תפחת גם עלות החזקתם של הנמצאים במשמורת על חשבון המדינה.

19. מידע על מספר העובדים בכל ענף, על ארצות מוצאם ושיטות העסקתם ניתן למצוא בדוח לסיכום פעילות הרשות, לעיל הערה 12.

למנוע מצב שבו עובדים זרים ישלמו סכומים גבוהים מאוד כדי לזכות בהזמנה לעבודה בישראל, דבר שלבד מהכשל המוסרי שכרוך בו, גם יתמרץ אותם להישאר בישראל זמן ארוך יותר מהמותר,²⁰ פועלת המדינה לגייס את העובדים הזרים (שאינם מומחים) באמצעות הסכמים בין מדינת ישראל ובין מדינות המוצא של העובדים. הסכמים אלו מייסדים מסגרות איתור, מיון וגיוס של עובדים, בדרך שתמנע אפשרות של גביית דמי תיווך מהעובדים. חשוב להדגיש כי זכויותיו של עובד זר שוות לזכויותיו של עובד ישראל באותו ענף, ובהיבטים מסוימים (כמו החובה לדאוג לו למגורים הולמים) אף עולות עליהן. שוויון זכויות זה מתיישב עם חובתה הכללית של מדינת ישראל לפעול בשוויון, והוא גם מונע יתרון תחרותי של העובד הזר על פני עובדים ישראלים. מדינת ישראל מקיימת פיקוח ואכיפה מנהלית ופלילית כנגד מעסיקים וחברות תיווך של עובדים זרים, כדי לוודא את שמירת זכויותיהם. בישראל מועסקים היום (תשפ"ג) כ-100,000 עובדים זרים חוקיים.²¹ נוסף להם, שוהים בישראל עוד כ-25,000 עובדים זרים שאשרת העבודה שלהם פגה והם נותרו בישראל בניגוד לחוק.²² אחת הדרכים היעילות בהתמודדות עם הישארות עובדים זרים בארץ בתום אשרת השהייה שלהם, היא הפקדה מראש של חלק ממשכורתם בחשבון בנק נפרד, והעברתו אליהם רק עם היציאה מהארץ במועד. שהייה בארץ לאחר פקיעת אשרת העבודה מביאה להפחתה הדרגתית של סכום הפיקדון עד לאיונו.

הנה כי כן, בהצלחה ההיסטורית של מדינת ישראל להפוך בתוך עשרות שנים בלבד מייסודה למדינה משגשגת שהתוצר הגולמי שלה לנפש הוא מהגבוהים בעולם, ושמקיימת גם מערכת רווחה נדיבה ביותר, טמונים גם זרעי סכנה. העולם הוא "מקום קטן". אנשים בכל מדינה ומדינה יכולים בקלות להתרשם וללמוד על המצב

20. בעקרון, אשרת עבודה בישראל ניתנת לתקופה מצטברת של עד 63 חודשים. עם זאת, במקרים מסוימים ניתן להאריך את האשרה, וישנם מומחים השוהים בארץ באשרת עבודה במשך שנים רבות. בדרך כלל, גם עובד סיעודי יורשה להישאר ולהמשיך לטפל באותו מטופל עד פטירתו, אף אם משך העבודה יעלה בהרבה על 63 חודשים.

21. זאת נוסף על כ-100,000 עובדים שמגיעים מדי יום או מדי שבוע לישראל מיהודה ושומרון ומירדן.

22. ישנם גם עובדים זרים לא מעטים שמקיימים קשר זוגי עם ישראלים, והם כלולים בבקשות לאיחוד משפחות שנסקרו לעיל (בעיקר עובדות זרות שהגיעו בארץ לעבודה בענף הסיעוד).

במדינות אחרות, ולבחור בהן כמקום שבו הם רוצים לגור ולגדל את משפחותיהם. ישראל, כמו מדינות נוספות בעולם העשיר, מהווה מוקד משיכה למיליונים רבים של אנשים שבמדינת אזרחותם זוכים לתנאי קיום וביטחון נמוכים בהרבה. ההתמודדות עם בעיית ההגירה אינה אתגר ישראלי דווקא. כל מדינות המערב מתמודדות עם סוגיה זו, ובאירופה היא אחת מהסוגיות המשמעותיות ביותר. עם זאת, ישראל כמדינת לאום יהודית מתמודדת עם היבט נוסף ומשמעותי לא פחות של בעיית ההגירה: לא רק לחץ על מערכות התשתית והרווחה, אלא לחץ מהותי ומסוכן על עצם זהותה. האתגר לפתחנו.

עלייה וקליטה

